

IMBOURC'H

Kelaouenn Emglev An Tiegezhioù niv. 65 Meurzh - Ebrel 2010 Priz : 2 €

Krennlavarioù miz Meurzh

*Miz Meurzh gant e veurzheri,
a ra d'ar c'hwrac'h staotañ e-barzh an ti
ha d'he merc'h kenkoulz hag hi*

Setu unan eus ar c'hrennlavarioù niverus evit miz Meurzh, maz eus a-hend-all paot anezho e brezhoneg evit holl vizioù ar bloaz. Edo ar c'hrennlavar-mañ evit lavarout e ra peurvuiañ glav hag avel e miz Meurzh, ha ne oa ket aes evit ar merc'hed mont da zizouriñ er-maez an ti, evel ma oa c'hoazh ar boaz setu ur c'hwegont vloaz bennak war ar maez. Distremenet e vefe ar c'hrennlavar-mañ evit an deiz a hiziv peogwir e vez bremañ gablotoù¹ e pep tiez, hogen, evit farsal un tammig, e vefe mat evit pezh a zo c'hoarvezet gant an dilennadegoù rannvro - n'eus nemet lakaat ar verb "mouezhiañ" e lec'h ar verb "staotañ" -, peogwir ez eo chomet en o zi muioc'h eget an hanter eus an dud er Sul kentañ e-lec'h mont da vouezhiañ, ha koulskoude ne gav ket din e oa kalz glav oc'h ober er sulvezhioù-se.

Mat eo ivez ur c'hrennlavar all a zo : "*Ar miz Meurzh gant e vorzholioù, a zeu da skeiñ war hon dorioù*". Ar c'hrennlavar-mañ a zerefe a-walc'h ouzh an danvez-kuzulierion o c'hervel, oc'h aspediñ, etre an div droiad, dre ar skinwel a zeu-tre e pep ti, an anvouezhiourion² da zihuniñ

da vat, ha da vont da vouezhiañ hep fazi er Sul war-lerc'h.

Ya, memestra, ez eo kouezhet an dour-glav a-builh e miz Meurzh 2010, war ar maezioù evel war ar c'hêrioù, hogen, beret en deus ivez an dour-liv war ar paper en hevelep miz Meurzh-se, evit moulañ holl baperennoù-bruderezh an danvez kuzulierion, ha da heul evit embann pennadoù-skrid ar gelaouennerion a rae o rentañ-kont a-zivout bodadegoù an emstriverion pe a roe o soñj war ar pezh a vefe disoc'hoù ar vouezhiadeg. Ha danvez a oa evit boueta skridaozadur pennadoù ar gelaouennerion, e diouer da vezañ lennet kalz ar skridoù-se gant an dud, o deus hañvalet bezañ ratouzet, fastet zoken, gant un dreist-goñvor a vruderezh, a zisplegoù hag addisplegoù, a droe alies d'ur sturienn hepken : reiñ ur gentel vat da brezidant ar Republik c'hall, Nicolas Sarkozy, hag a-enep d'e bolitikerezh. Ne deo ket evel-just an doare-se da ober, un doare mat evit lakaat an dud da dommañ hag en em stagañ ouzh o rannvro, met evit ar bolitikerion, stummet ha maget gant ar jakobinouriezh, n'eus nemet ar politikerezh e Paris a dalvez ar boan da strivañ evitañ.

Un dra nevez koulskoude, en devije gellet ar wech-mañ dedennañ an dud e Breizh : bez' e oa ul listenn emrenerez a-grenn, "Ni ho savo Breizh", stummet gant Strollad Breizh hag e penn

¹ Gablotoù : *toilettes, cabinet d'aisance, water-closet.*

² Anvouezhiour : *abstentioniste.*

anezhi Kristian Troadeg, maer Karahez. E diouer a vezañ gounezet kalz a vouezhioù³ evit kaout ur c’huzulier d’an nebeutañ, he deus al listenn-se, d’am soñj, rediet ar re all d’en em lec’hiañ en he c’heñver evit pezh a sell ouzh danvez Breizh : ar ger “*Bretagne*” a oa e-barzh talbenn pep listenn, mar ne fazian ket, hag ur bomm brezhoneg bennak ouzhpenn evit lod anezho.

E-touez addisplegoù ar gelaouennerion da heul ar mouezhiadegoù, evit klask kavout abegoù da gen bras niver a anvouezhiourion, eo bet skoet va spered gant un haeradenn eztaolet gant meur a hini etre ar gelaouennerion, ha gant lennerion ar c’helaouennoù zoken : nemeur deuret e vefe an dud gant planedenn ar rannvroioù, pell diouzh o frederioù pemdeziek, hag un dra un tammig nivlennek e chomfe atav ar rannadur tiriegezhelse, en diac’hin d’an departamantoù a vefe un dra fetis, anavezet mat ganto, ha sañset tostoc’h ouzh o frederioù.

Evit pezh a sell ouzh an departamantoù, mard eo gwir ar merzad-se e-touez an dud, e c’hellor lavarout ez eo deuet ar Republik c’hall, a-benn daou c’hant vloaz, gant he sturienn “rannañ evit gouarn”, da arallekaat⁴ a-grenn an dud, da lakaat anezho da zisteurel o hennadelezh proviñsel, a oa koulskoude o gwir vammvro, evit en em stagañ ouzh frammoù tiriegezhel nevez, gant anvioù nevez⁵, o dije deheñvelet⁶ penn-da-benn, gant an amzer.

Evit pezh a sell ouzh ar rannvroioù amaezhiadurel ha n’o deus ket c’hoazh tregont vloaz a hanveziadezh⁷ kefridiel e vez ganto an hevelep techoù a zo bet gwechall gant an departamantoù.

³ El Liger Atlantel e oa ivez ul listenn, met o vezañ ma oa er rannvro « *Pays de la Loire* » evel ma ouzer, e oa ret ivez kinnig ul listenn « Ni ho savo Breizh » en departamantoù all : Vendée, Maine et Loire, Mayenne ha Sarthe. Finesa ar reizhiad gall, na petra !

⁴ Evit Breizh, Paol Kalvez, nevez zo, a rae din merkañ avat, e kenglote mui pe vui ar pemp departamant Breizh gant ar pemp pobl a oa gwechall en Armorika.

⁵ Hag an doug da implij anvioù-gwan nevez e galleg evit kenglotañ gant ar frammoù nevez-se : *finistérien, costarmaricain, vendéen, aveyronnais, nordiste*, hogen penaos ober gant anvioù evel *Loire-inférieure, Loir et Cher, Ille et Vilaine*. Setu perak ez eus bet atav tud o c’houlenn e vefe dazkemmet anvioù zo, met nebeut koulskoude evit lemel an departamantoù.

⁶ Deheñvelet : *assimilé*.

⁷ Hanveziadezh : *existence*.

Dedroc’het int bet gant kalvezveliourion⁸ barizian, hep derc’hel kont eus an Istor, na kemer ali ar poblañsoù kensellet, lakaet er-maez un nebeut tud a-bouez marteze, tost ouzh ar galloud, ma vije deuet mat dedroc’hañ evito ur rannvro ouzh o muzul, evel Olivier Guichard – Doue d’e bardono – en ur zistagañ al Liger-Atlantel diouzh Breizh evit enklozañ anezhi en ur rannvro kevanaozel a-grenn, anvet *Pays de la Loire*, m’en em zalc’has e penn anezhi e-pad pell. Ne reas ket diouer ar goulennoù hag an arc’hadurioù evit dazkemmanñ an dedroc’hadurioù-se – gouzout a reomp e Breizh pezh a zo anezho – met ivez dazkemmanñ an anvioù roet dezho, evit bezañ merzet gwelloc’h en Europa, da skouer, evel ar rannvro “*Centre*” a felle dezhi bezañ anvet “*Val de Loire*”, met a zo bet enebet outi gant ar *Pays de Loire*⁹, a zifenne an anv “*Loire*” evel e berc’hentiezh. Ar fentusañ anv a zo bet marteze hini ar rannvro anvet “*Provence Alpes Côte d’Azur*”. An Aotrou Gaudin, maer Marseille, hag a zalc’h bepred d’an anv klok, a zo ret dezhañ distagañ nav silabenn gant e bouez-mouezh provañsek evit dont da benn, met tud all, lezirek un tammig pe laoskoc’h war an anvadurezh kefridiel, o deus kavet un anv pleustrekoc’h : “*PACA*”, div silabenn hepken, piv a gavo gwelloc’h ?

Bez’ e c’hellfed ivez, evit displegañ dizeur an dud e-keñver o rannvro, komz eus kellidsteuñv¹⁰ ar rannvroioù a zo dister e-keñver kellidsteuñv rannvroioù all Europa. Bez’ ez eo, kellidsteuñv rannvro Breizh (B4) par, tost da vat, da gellidsteuñv departamant nemetañ al Liger Atlantel (1,3 miliard €¹¹) pa sav hini Bro-Skos da 40 miliard €. Ha goude-se e c’heller kompren ez eo ar rannvroioù, evit Gallaoued ’zo, ur “*bidule*”, ur “*machin*” evel ma ’m eus lennet e lod kelaouennoù. Petra fell deoc’h n’eus nemet e Pariz e vefe buhez ha dudi !

Donwal Gwenvenez

⁸ Kalvezveliour : *technocrate*.

⁹ Bez’ ez eus ivez ar re a fell dezho e vefe kevreet rannvro Breizh (B4) gant ar *Pays de Loire* evit ober ur rannvro vras anvet *Grand Ouest* met peseurt anv evit hec’h annezidi ? Kavet e voe un anv fentus gant Jean-Yves Cozan : *Les Ouistitis* !

¹⁰ Kellidsteuñv : *budget*.

¹¹ Evel ma ’m eus desket e-kerzh bodadegoù al listenn *Ni ho savo Breizh*.

Brezhoneg kelennet ha skrivet, ha brezhoneg-pobl

Er C’hwec’hkogn eo bet lusket nevez zo gant ar gouarnamant gall ur breutaerezh bras a-zivout an “hennadelezh¹² vroadel c’hall”. Er c’helaouennoù eo bet gwelet pennadoù-skrid e-leizh a-zivout se, ha lod anezho diwar-benn ar galleg a vefe o tisleberañ, aloubet gant gerioù saoznek, skrivet faziak, komzet fall, gant ar re yaouank dreist-holl, re ar bannlevioù etre reoù all, ha neuze e vez goulennet digant ar gouarnamant gall e vefe pouezet da gentañ-holl, hiviziken, war kelennerzh reizh ar galleg.

E Breizh, a-zivout ar brezhoneg, ez eo kentoc’h an diac’hin¹³ a vefe goulennet gant lod, kelenn ar brezhoneg displeberet, anvet “brezhoneg ar bobl”. Setu pezh e c’heller lenn, tost da vat, war forom al lec’hienn “*Breton*¹⁴ *Guéned, le breton vannetais*”, a zo bet ensavet, sañset, evit difenn ar rannyezhoù all ivez. War ur bajenn eus forom al lec’hienn-se, ma tabuter war “*un concentré de charabia brittophone*” pe war unan all war an diforc’h etre gerioù nevez implijet e galleg “*bretonnant*” ha “*brittophone*”, e vez diskouezet deomp ar brezhoneg-pobl evel ar gwir vrezhoneg, reizh e pep keñver, pa vefe fall-put ar brezhoneg kelennet gant ar skolioù, Diwan, Div Yezh, Dihun, Kentelioù-noz, UBO, Skol-veur Roazhon, Skol an Emsav..., c’hwezh ar galleg penn-da-benn gantañ, troet ger-ha-ger diwar ar yezh-se. Levezonet e vije bet kelennerzh ar brezhoneg er skolioù gant oberennoù bet skrivet gant komzerion fall-tre : Roparz Hemon, Vallée, Youenn Olier, Jil Ewan, Per Denez, Guy Etienne, Divi Kervella... ma kaver o skridoù e-barzh kelaouennoù evel Imbourc’h, Preder, Bremañ...

Ouzhpenn ar rebechoù am eus meneget uheloc’h ez eus ar rebechoù graet ouzh an nevezc’herioù evel-just, nevezc’herioù goveliet fall na vefe komprenet gant den ebet. Da skouer gerioù eeun evel “*pellgomz*”, *skinwel*” na vefe komprenet gant den ebet eus ar bobl, am eus lennet. D’an dra-se em eus c’hoant da respont : “Met, d’ar brezhoneger kentañ en deus klevet ar ger “*téléphone*”, daoust ha n’eo ket bet ret displegañ dezhañ petra e oa, rak mar c’hoarveze gantañ gouzout un tamm galleg, an daou c’her a orin gresianek, “*télé*” ha “*phone*”, ne oant ket gerioù eus ar galleg-diazezh (ne gomzan ket evel-just eus “*télé*”, ger-bihanaat evit “*télévision*” bet ijinet

¹² Hennadelezh : *identité*.

¹³ An diac’hin : *le contraire*.

¹⁴ « *Breton Guéned* » gant talbenn al lec’hienn e weler eo bet disoñjet ar ger gwenedek « *brehoneg* » ha kemeret da vat ar stumm gallek « *breton* »

kalz war-lerc’h. E gin-kaer, emañ ar gerioù “*pell*” ha “*komz*” er brezhoneg-diazezh, neuze “*pellgomz*” a c’helle bezañ komprenet aes a-walc’h, pe e fell da dud ’zo diskouez ar Vrezhoneg evel tud disperedek a-grenn, divarrek da gompren emdroadur o yezh. Met an dra-se a zo en dislavar gant pezh a vez embannet bep bloaz gant an Deskadurezh Vroadel C’hall, da geñver arnodenn ar vachelouriezh, paz eo bet anvet alies Akademiezh Roazhon, eleze ar Vreizhiz, evel an hini gwellañ evit dregantad ar re degemeret.

Fellout a rae din arguzenniñ war ar fed ma vez goveliet kantadoù a c’herioù nevez gant ar C’hallaoued bep bloaz evit bastañ da ezhommoù ar galvezoniezh, ha n’eus ket gant hon amezeion, evel evit ar brezhoneg arnevez en hor Breizh, tud o sevel kreñv o mouez evit enebañ, evit pismigañ, hogen, emañ o vont da lezel ar gomz gant un den all : Jil Ewan (Doue d’e bardono). Ned e oa ket Jil Ewan ur paourkaezh den eveldon, bet desket ar brezhoneg ganin penn-da-benn dre al levrioù, bet da yezh-vamm mitaweg Gwenvenez-Penfaw, a gomze va c’houerion a gerent, desket mat war o micher, met dizesk a-walc’h war pezh ne oa ket o metou. Nann, ur brezhoneger a-vihanik e oa Jil Ewan, ganet e Bro-Ouelou, met ur brezhoneger karr-e-yezh en devoa komprenet ne oa dazont ebet gant ar brezhoneg, hep dezhañ gellout ezteurel kement tra eus hor bed arnevez evel ar yezhoù all. Skrivet en deus pennadoù a bep seurt, a feizoniezh, a bolitikerezh, a brederouriezh, bet embannet gant Preder, Imbourc’h, troet “*Confessiones*” Sant Eosten diwar al latineg, savet geriadurioù ar brezhoneg arnevez. Rebechoù a zo bet graet outañ evel-just, hag un deiz en deus savet ur pennad, bet embannet gant Imbourc’h, evit en em gantreizhañ¹⁵ dirak lennerion ar gelaouenn. E adkavet em eus e-barzh niverenn 121 eus Imbourc’h, kelaouenn a studi, deiziadet eus miz Genver 1980, da lavarout eo skrivet tregont vloaz ’zo.

Yann Mikael

Setu ar pennad :

D'al Lennerion

Peogwir ez eus diaesterioù gant lod lennerion, mil boan dezho, diouzh ma lavaront, o kompren va brezhoneg kalvezel, e fell din skrivañ dezho

¹⁵ En em gantreizhañ : *se justifier*.

hiziv, dres a-raok embann ar skrid da heul ⁽¹⁶⁾, evit kemenn dezho e vo kinniget va fennadoù uhel ganin hiziziken dindan an talbenn : “Brezhoneg-Studi”.

Diwar vremañ e c'halla pep hini ober e vennozh, adalek ma welo seurt talbenn : pe lenn va skridoù pe ober lamm-choug-e-benn dreisto rak dieub eo ar bismigerion, na petra, da chom hep klask studiañ war un dro ganin penaos sevel hon yezh kalvezel, benveg deuet hiziv koulskoude da vezañ ken andiouerus evidomp e Breizh ha maz eo evit kement pobl diorreet a zo war an douar.

Savet oa bet war-dro ar bloavezhioù 1960 ur c'hevredad anvet S.A.D.E.D., ha buan e teuas hemañ da vezañ ur skol sturvezhañ ma fell c'hoazh da lod skrivagnerion kenderc'hel da labourat hervez ar spered hag an hentennoù anezhi evit krouiñ an nevezc'herioù hon eus mil ezhomm anezho hag evit siellañ diazezoù hon yezh kalvezel war dachenn ar Stad hag ar Skolbenn. Hogen evel maz eo degouezhet din henn lavarout endeo : arabat e chomfe goveliour an nevezc'her digas ha digar e-keñver e lenner, rak dlead ar skrivagner zo skoazellañ kement brezhoneger a laka poan da lenn. E gwir, ret eo unaniñ ezhomm ar skrivagner gant hini al lenner. D'ar skrivagner avat eo seveniñ hevelep unanadur, war-bouez embann ha displegañ - evel ma ris-me dalc'hmat - roll ar gerioù diaes arveret en e skridoù. Hag arabat c'hoazh soñjal ez eo se un albac'henn din, rak mui-ouzh-mui e vo ret plaenaat ster ar gerioù nevez evit kement yezh a zo. Boas eo bremañ Stadoù evel hini Frañs abaoe al lamm souezhus graet ergentaou gant ar galvezoniezh d'embann gwech an amzer, - ha war ar “Journal Officiel”, mar plij -, hevelep rolloù a nevezc'herioù ! Siwazh, ni amañ e Breizh n'hon eus “Kazetenn Gefridiel” ebet evit embann rolloù gerioù nevez bet krouet gant arbennigourion ar galvezelezh. Hag evel dres, ne weler den ebet o pismigañ goveliadurioù an arbennigourion c'hall. Yezhoù bourc'hiz ha stadel evel ar galleg o deus brientoù, neketa ? En amgin ar brezhoneg n'eus dezhañ hini ebet : pep pismiger, na pa vefe bourc'hiz pe divourc'hiz, a c'hall skeiñ gantañ taol ar marv, hemañ en ur stumm, hennezh en ur stumm all.

Darn a soñj dezho avat e vez kinniget betek re gerioù nevez diezhomm e brezhoneg. Hag e respontan : sevel ur yezh arnevez hiziv an deiz n'eo tamm ebet ober evel ma raed er grennamzer, d'ar mare ma oa dister an ezhommoù kalvezel hag

aes-kenañ war ar marc'had kinnig gerioù nevez hep ma vefe ret, evel hiziv, ober ha dizober bepred, adsevel hag adkempenn a-raok kavout an termen dik ampleget gant traoù pervezh ar vuhez kalvezel. Hag anat eo e chom bepred brezhoneg ar bobl ur yezh krennamzerel o vont bremañ avat war vreinaat eus an eil bloaz d'egile, ur benveg enta tremen poent dezhañ adsevel e gein, mar fell dezhañ kaout un dalvoudegezh bennak c'hoazh evit remziadoù an trede milved war wel. Hogen seul stankoc'h e vo hiziv niver ar gerioù hag an troiennoù nevez a vo bet arnodet evit dremmañ ouzh ezhommoù ar galvezelezh vodern, seul bostekoc'h, hep ket a var, e vo ivez hon lavar brezhonek arc'hoazh.

Kement yezh vihan ne valeo ket diwar vremañ war an hent a ginnigan amañ zo tonket dezhi steuziañ. Ha krog eo kalz anezho d'henn ober, siwazh, rak o vervel evel yezhoù nann kalvezekaet en ur marevezh gouestlet-holl, na petra, d'ar galvezelezh, ez eo lakaet dezho mervel evit mat evel yezh na mui na maes, peogwir e vo diaesoc'h-diaesañ, evit kement pobl a zo, bevañ ar vuhez arnevez gant seurt binvioù hag int divarrek d'ober o c'hreskadur kantreol.

Ra vo diskouezet neuze e lakaer un tamm fiziañs e tud evel don, bet savet en ur metou brezhoneger diwar ar maez, hogen bet meizet ganto, dre feuz ⁽¹⁷⁾, abred a-walc'h e oa ret ma tistouvje bremañ hent ar yezh poblek war hent bras ur yezh kalvezel arnevez, rak aon na chomje da vougañ en he c'horn hep an disterañ skoazell digant den. Kement-mañ da lavarout n'eo ket ganin e vo disprizet nep troienn boblek bennak pa vo tu d'he c'hlenkañ en ur bozenn galvezel rak, dre c'hras Doue, n'em eus ket ankouaet teodyezh va c'herent!

Skrivañ brezhoneg uhel pe galvezel zo moarvat ur meno diaes da gompren evit tud n'o deus ket prederiet mat war ar gudenn, na dreist-holl poaniet war droidigezhioù diaes evel ma 'm eus-me graet abaoe daou-ugent vloaz. Diarvar eo din avat e vo brasoc'h-brasañ hiziziken niver al lennerion a veizo em boa gwelet sklaer em amzer, ha setu perak e kendalc'han d'ober evel ma ran. Hogen kentañ tra din d'ober eo goulenn ouzh nep piv bennak a vefe techet d'am pismigañ hag-eñ e vez hennezh o kemer ar boan da lenn ar rolloù-gerioù a gemeran-me ar boan da sevel war-lerc'h kement pennad uhel a skrivan, ma vo aesoc'h d'ul lenner speredet-etre kompren bep tro ar gerioù

¹⁶ « Dek mellad an emrenerezh evit Euskadi » e oa ar pennad-se.

¹⁷ Feuz : chance.

Sklavelezh gwechall ha bremañ

Hon c'hempredidi, teoget gant emdouell ar gevatalded, a soñj dezho ez a ar bed war-zu peurunvaniezh an haolioù, hep goulenn outo o-unan penaos e vo tizhet ar pal-se estreget dre ur greizennadurezh c'halloud dreistordinal ha dizanav betek-henn. Dall ez int e-keñver meur a wirionezenn dinac'hadus 'zo war ar c'hraf-se. Skeudenn boblek an noblañs-gladdalc'her er bed arnevez, da skouer, a zo hini an hollc'halloud hiniennel diharz ; ne weler ket e veze dalc'het an aotrou gant deverioù ha liammoù kenlealded a bep seurt e-keñver e c'hlladdalc'hidi ; ouzhpenn-se n'en doa da c'halloudezh-a-feulster netra en tu-hont d'un nebeut marc'hegerion armet a glezeier, lañsoù, gwaregoù ha biroù. Anezhañ un den e-touez an dud, gwelet e veze gant an holl er parkeier hag en davarn, kerzhet pe marc'hegañ a rae e-kichen e c'hlladdalc'had, a-wechoù e pigne hemañ war ar marc'h ivez. Hag en degouezh m'en dije graet ur gaou bras ouzh unan bennak, e oa an aesañ tra er bed drouklazhañ anezhañ gant forc'h ur c'houer pe gant ur gontell-keginañ, er maeziou divent ma steuz eno ar yudadenoù er pellder.

E-keñver an Aotrou-gladdalc'her-se, an aotrounez a hiziv a zo ken pell eus o sujidi, ken eo heñveloc'h o stad ouzh hini un doue e-touez an dud a netra. A-fed douaroniezh ez int dispartiet diouzhomp, da gentañ : bevañ a reont e batimañchoù serr, goloet a zorioù surentez-dredan, alarmoù, gwarded armet, bagadoù chas drouk. Ni ne c'hallomp ket mont eno. Da eil, amzer an aotrounez-se a dalvez arc'hant, kalz muioc'h eget ar pezh a zo en hor c'herz : dont da benn da gaozeal gant unan anezho a zo ur gwir gur a c'houlenn treuzañ un heuliad diziwezh a skoilhoù burevouriel, mizvezhioù da c'hortoz evit marteze em gavout a-benn ar fin gant un alvokad gopret, barrek da sac'hañ pep tra. Da drede, ar renerion ofisiel n'int ket dre ret ar re a zo mistri da vat war ar galloud : bez' ez eus pinvidigezhioù kuzh, galloudoù kuzh, darvoudoù kuzh, hag hon goulennoù, hon c'hunujenoù pe hon tennoù zoken a c'hall kouezhañ war ur maskl a netra, a lez dibistig a-grenn ar gwir resever, dianav deomp. Kollet e vezomp e urzhaz kevredigezhel re luziet ar bed arnevez, ha peadra hon eus er parse da vagañ avi ouzh sklaved-gladdalc'hidi ar grennamzer, o doa d'an nebeutañ ar gwir da

anavezout an hinienn a rene o buhez. War-lerc'h daou gantved a zemokratelezh, kevatalouriezh, haolioù mab-den, Stad-sikourer, sokialiouriezh hag araokerezh, an aotrounez war o c'houmoulenn a zo deut da vezañ ken didizhadus ha diveizadus ha Doue e-unan.

Sklaved-gladdalc'hidi ar grennamzer o doa ar gwir da vont ha da zont, hep pasporzh na mann ebet, hep bezañ ensellet er valtouterezh (ar c'hentañ noblañs a glaskas lakaat tailhoù war dreuzidigezh harzoù e zomani a voe abeg d'un darsav kouerion hag a echuas drouklazhet en ur mor a wad ; Henrich Von Kleist en deus savet ur romant istorel diwar-se, talbennet *Michel Kolhaas*. Gwir en doa ivez ur sklav-gladdalc'had da gemm tachad ma ne gave ket an Aotrou diouzh e c'hrad, hag anneziañ war zouaroù an noblañs amezeg, a oa rediet da resev anezhañ en eskemm ouzh ur bromesa a lealded. Ha zoken evit ur gladdalc'had a gouezhe en dienez duañ, e c'halle c'hoazh mont war zouaroù an Iliz, digor d'an holl evit bezañ labouret ha reiñ magadurezh, hervez ur gwir milvloazel. An Dispac'h gall a bakas krog war an holl zouaroù-se hag a lakaas ur priz izel-mezhus warno, peadra dezho da dreiñ d'ur vammenn binvidigezh dreistordinal evit ar vourc'hizion vihan, a c'helle neuze prenañ eus an douaroù-se a-vil-vern. Evel-se ivez e voe krouet ar proleterva nevez er c'hêrioù bras, tropell ar re zizouar mat da labourat c'hwec'hzek eur an devezh, hep spi ebet dirazo estreget hini un dispac'h sokialour (a rofe an hollc'halloud d'un nebeut re hag a lezfe an holl re all en ur stad heñvel ouzh hini ar sklaved roman). Ha ma teu a-benn ar sindikadoù, war-lerc'h strivoù ramzel, da dapout a-benn-ar-fin al labour-eizh-eur-an-devezh hag ar sizhun-pemp-devezh-labour evit ar c'haezh tropell-se, e chom c'hoazh izeloc'h o stad eget hini kouerion ar grennamzer, na oa ket o zle-labour a-us da c'hwec'h miz ar bloaz e keitenn. Sed aze ur skouer sklaer eus gounidoù war ar paper nemetken. Pennoù-bras ar sindikadoù ne vezont ket seurt traoù avat, peogwir ne lakaont ket kemm etre mennadoù hag oberoù, etre fedoù ha mennozhioù.

Olavo de Carvalho

Pa vez dislavaret an Diskibl gant e Vestr

Ezel ur skipailh liderezhel ez on em farrez, ha d'ar 7 a viz Meurzh e oan diouzh tro. Er sizhun araok, evel boaz, edomp bodet e ti unan ac'hanomp evit prientiñ ar gwazerezh, ober anaoudegezh gant an testennoù, ha gouzout piv a lenno al lennadenn-mañ-lennadenn. Breutaet e voe war ster ha kentel da dennañ eus al lennadenn-mañ evel-just. O vezañ ma oa hir kenañ an hini gentañ, tennet eus Levr an Ermaeziadeg, - 3, 1-15 - hini ebet ac'hanomp ne oa tomm evit he lenn d'ar Sul, koulskoude ez asantis ober al lennadenn anezhi. Ken staget e oa va spered gant an doare gwellañ a c'hellfen va c'hemer evit lakaat an dud da gompren mat an destenn¹⁸ ma ne daolis ket re evezh ouzh Aviel ar Sul-se, Aviel hervez St Lukaz, 13, 1-9. (angablusted ar re lazhadeget gant Pilatus, pe gant gwallzarvoud tour Siloe, kablusted ar re na reont ket ar mad goulennet outo gant Doue)

D'ar Sul, pa voe lennet an Aviel gant ar beleg, e taolis muioc'h a evezh ar wech-mañ ouzh komzoù an destenn, hag e ris ouzhin va-unan an evezhiadenn-mañ : setu danvez mat evit ober un homelienn a zoare e liamm gant darvoudoù ar mare - kevergolloù un tammig e pep lec'h dre ar bed -, seul vui ma vez anavezet ar beleg-se - person ar barrez nevez -, evit bezañ ur c'hentelien mat a vourc' ober e sarmonioù war an ton bras.

War an ton bras e voe e sarmon, m'hel lavar deoc'h, met kerseet un tammig e voen gant ar ster a roas d'e homelienn. Evitañ ne oa Doue nemet un Doue-Karantez ha ne c'helle ket kastizañ an dud daoust pegen bras e vefe o fec'hedoù, ne c'helle nemet o gervel d'ar gantroidigezh, ha ni Kristenion da bediñ evit ar gantroidigezh-se, hogen morse ne lezfe un den bennak da lavarout e c'hell ur gourfreuz¹⁹ bennak bezañ ur c'hastiz a-berzh-Doue ha betek e huanadenn diwezhañ e stourmfé a-enep da hevelep haeradenn²⁰.

¹⁸ En destenn-se ez eus troidigezh droch bomm-lavar Doue e galleg, pa respont da Voizez piv eo : « *Je suis celui qui suis* » paz eo sklaer-kenañ e brezhoneg : « *Me eo an hini a zo* ». Ur vreuradeg a voe evel-just war ar c'hraf-se.

¹⁹ Gourfreuz : *cataclysm*.

²⁰ Haeradenn : *affirmation*.

Soñjal a ris : gwir eo ne c'heller ket sellout ouzh pep gourfreuz evel ouzh ur c'hastiz a-berzh Doue, hogen un hanter wirionez ez eo ; ankounac'haet en deus ar beleg-se pezh a zo c'hoarvezet gant Sodom ha Gomorrha, gant kêr Jeruzalem distrujet penn-da-benn er bloaz 70 goude J.K. gant ar Romaned, met bet diouganet ha milliget gant Jezuz, ha kement tra a zo e Diskuliadur Sant Yann ma vez lennet, dres, meur a bennad e liderezh ar C'horaiz (pennadoù 15, 16 17 dreist-holl). Hag e soñjis ouzhpenn-se : setu hanter-kant vloaz 'zo ne vije ket bet pleustret evel-se war hevelep danvez gant ur person parrez.

Er sizhun war-lerc'h em boe tro da vont war lec'hienn ar genroued <http://apparitionsmariales.org/> hag e kouezhis war ur giminiadezh²¹ roet gant Jezuz da John Leary²², d'ar 25 a viz Here 2008, hag a gomze dres eus Aviel Lukaz 13, 1-9.

Setu ar giminiadezh :

Jezuz : “Va fobl, en Aviel hiziv (Lukaz 13 1-9), em eus graet d'an dud teurel evezh war gement-mañ : pa voe lazhed tud 'zo gant ar Romaned pe da heul kouezhadenn un tour, e oant holl ken pec'herion ha peurrest an dud. Bez' e c'hell tud 'zo mervel e-kerzh gwallreuzioù naturel, hag ar fed maz int marvet n'eo ket dre ret ur c'hastiz o tont diouzhin.

Hogen, un eil lodenn a oa em lennadenn, unan bet ankounac'haet buan gant an holl dud. Dres evel ma voe lavaret gant Jonas d'an Niniviz keuziñ d'o fec'hedoù, ha goude-se an dud o deus gwisket ar sac'h hag al ludu, pleget em eus war ar c'hastiz e oan mennet da lakaat war ar gêr-mañ. Hag anevéz, e Sodom ha Gomorrha, em eus graet en doare ma voe pellaet Lot hag e diegezh diouzh ar c'hêrioù-mañ gant va Aeled, hag em eus degaset ar marv hag an distrujidigezh a-enep d'ar

²¹ Kiminiadezh : *message*.

²² John Leary : unan eus ar giminiaded niverus a zo er mare-mañ er Stadoù Unanet, 60 bloaz dezhañ, bevañ a ra e Rochester (Stad New York) ; evit gouzout hiroc'h gwelout al lec'hienn www.johnleary.com e saozneg

bec'herion fallakr-se n'o deus ket bet keuz ouzh o fec'hedoù.

Hiziv an deiz zoken, e c'houzavan ac'hanoc'h evel ma 'm eus gouzavet²³ tud va amzer : "Anez deoc'h kaout keuz ouzh ho pec'hedoù, c'hwi holl, en hevelep doare, a yelo da goll". Karout a ran an holl dud, ha trugarez em eus evidoc'h, hogen, pa chom divorc'hed ar bec'herion, e sachont warno va reizhded. Evel kastiz, hoc'h eus gwelet e Kalifornia an tangwalloù hag ar c'hrenioù-douar o tistrujañ embregennou²⁴ ar gadaleztaol²⁵.

A-wechoù ez eo ar gwallreuzioù naturel ur c'hastiz evit ar pec'hed. Hen lavaret em eus deoc'h : ar pec'hedoù heñvelreviat ha dezvegadur²⁶ an dimezi etre tud eus an hevelep

²³ Gouzavet : *averti*.

²⁴ Embregenn : *affaire, entreprise commerciale ou industrielle*.

²⁵ Gadaleztaol : *pornographie*.

²⁶ Dezvegadur : *légalisation* ; ivez : *lezennekadur*.

rev e **San Francisco**, a c'houlenn va barnedigezh, ha bremañ zoken, e c'houlennont dezvegadur ar gasterezh. E-pad pegeit amzer e kav deoc'h emañ o vont da c'houzañv hevelep direizhder ?

Hen lavarout a ran deoc'h, distrujet e vo an dud fall-se dre ur c'hren-douar a raio d'o c'hêr kouezhañ er meurvor. Ar gentel, ent-speredel, a zo hoc'h eus holl an dibab, pe va heuliañ pe chom hep va heuliañ, nemet e tleit asantiñ degemer dianveziadoù²⁷ hoc'h oberoù. Va c'hredourion o devo, diouzh ma vezo, o gopr en neñv, hogen ar re a nac'h va c'harout pe va servijout a ziwasko ar boan beurbadel e-barzh taniou an ifern.

Tiernvael

²⁷ Dianveziadoù : *les conséquences*.

Barzhonegoù Yann-Bêr Kalloc'h

Kentskrid

Daoust hag eñ e oa mat lakaat er reizhskrivadur a vremañ kaerañ barzhonegoù hor barzh meur Yann-Bêr Kalloc'h ? Ya, a gredan. Souezhet e c'heller bezañ zoken, ne oa ket bet graet al labour-se abaoe keit all. Gwenedour e oa-eñ hag eus un enezenn ouzhpenn-se : se a zo kement ha lavarout ez eo pell a-walc'h e yezh diouzh ar yezh voutin a vremañ. Gwir eo ez eus kemm bras a-wechoù etre ar stumm orin hag ar stumm peurunvan a zo bet dibabet. Graet 'm eus va seizh gwellañ da stankañ an islonk a gaver a-wechoù.

Pec'hed marvel e vefe seurt embregadenn hervez tud 'zo. Un arbenn politikel a ranker da reiñ da seurt embregadenn koulskoude. Tonket eo ar rannyezhoù da vont da get ha n'eus ken 'met ar brezhoneg unvan, hini an Emsav, a vevo, hervez tonkad an Emsav e-unan, pazenn gentañ ar gevredigezh vrezhon a fell dimp sevel el ledenez-mañ. Ret-mat eo diskleriañ fraezh adarre an traoù-se, ma vezint boull evit an holl : an oberenn-mañ n'eo ket graet diwar un amkan yezhoniezhel hogen diwar unan politikel.

Gouzout a reer e oa war an hevelep kudenn en doa bet Pêr Denez afer ouzh Françoise Morvan a-zivout skridoù Fañch An Uhel, hag a oa bet moulet e ti Al Liamm adalek 1984, mar ne fazian ket, en ur stumm peurunvanaet, ha n'eo ket evel ma oant bet skrivet gant an aozer.

Unan en doa kredet araazon lakaat skridoù Yann-Bêr Kalloc'h er yezh peurunvan : Roperzh ar Mason an hini eo²⁸, gant « Pedenn ar Gedour ».

A-feur ma 'm boa staget gant al labour-se em eus merzet ne vije ket tu din kavout un hent etre, unan hag a zoujfe da yezh Kalloc'h hag a vefe komprenadus a-walc'h er yezh voutin. Setu aze perak ez on aet larkoc'h un tammig eget kuzulioù Roperzh ar Mason. Kudenn ar rimou a chom a-wechoù. Diskoulmet eo bet o reiñ ar stumm eus ar skrid orin hag o lakaat ar stumm peurunvan etre krommelloù.

Merkañ a ranker c'hoazh tri zra :

- Kalloc'h ne gomze ket tre brezhoneg Groe, a oa toc'hor dija d'ar poent-se. Levezonet eo e vrezhoneg gant hini e vamm a oa genidik eus Lokmikaelig, a gav din ;
- Fazioù yezh a oa gantañ a-wechoù ha n'int ket bet reizhet e embannadur *Dihunamb*. Ar roll anezho 'zo bet graet gant Loeiz Herrieu, a-ziforc'h, p.189-191. Difaziet eo ar skrid a embannomp ;
- A-wechoù ez eus gerioù goveliet gantañ ha na vezont ket kavet er yezh poblek, na zoken lennek, evel « briel », un anv gwan savet adalek « bri », dougen bri d'un dra pe d'un den bennak.

C'hoant am eus respont diouzhtu d'ar re a gavo abeg da seurt embregadenn : un oberer a dalv kant lavarar

²⁸ Roperzh Ar Mason .- *Le Vannetais Unifié, prononciation Grammaire et Vocabulaire* - Brest, Skridoù Breizh. 1943, 24 p. .- adembannet gant "Hor Yezh" e tro ar bloavezhioù 1990.

(hag ouzhpenn !). Ne lavaront netra pa vez aozet troidigezhioù e galleg eus barzhonegoù Yann-Bêr Kalloc'h. Koulskoude, treuzskrivañ barzhonegoù Kalloc'h e brezhoneg boutin a-vremañ ne zistumm ket kement an oberenn, sklaer eo ! Aet on skuizh gant an dud a sell ouzh ar brezhoneg evel ouzh un danvez-studi, evel ouzh karrekaennoù eus an amzer gozh, ha na gredont ket e implij en o buhez pemdez, ha nebeutoc'h c'hoazh en o buhez-familh ; den ebet ne lenn skridoù Shakespeare pe Corneille en o doare-skrivañ eus an amzerioù-hont. E skriturioù an amzer-vremañ ez eo bet treuzskrivet o oberennoù, evel-just !

Marteze ne oa ket bet graet an treuzskrivadur-mañ en abeg ma oa kristen an den ? Ne vefen ket souezhet. Deomp-ni e plij an dour benniget, avat !

Lennadenn vat deoc'h enta. Lakait hoc'h ene da dañva ene kizidik hor barzh meur !

Tepod Gwilhmod

En anv an Tad, hag ar mab, hag ar Spered Santel, ra vo evel-se !

War an daoulin

Pa zeraou an heol o sevel :
war an daoulin !
Brasat levezenez 'n em deurel,
war an Daoulin !

Dirak ar gouloù deut en-dro
nag ur blijadur dispar eo
pediñ e douster ar beure,
war an Daoulin !

Kloc'h an Anjelus o seniñ
war an daoulin !

Ar beleg oc'h oferenniñ
war an daoulin
pep unan o vont d'e labour,
gonideg, moraer, micherour,
holl ar groueañs 'veul he C'hroueour
war an daoulin.

Ar barzh, e beure e vuhez

war an daoulin
en deus mennet stouñ ivez
war an daoulin
o Jezuz, selaouet anezhañ
digorit frank dor Ho Kalon
da bedenn baour ar barzh breton
war an daoulin !

Tristidigezh ar C'helt

**Yaouank on. N'em eus ket c'hoazh gwelet ugent hañv
an heol tro-ha-tro din a skuilh e vannaou-tan
ar bleuñv war an avel a zegas din o c'hwezh,
ha neoazh me zo leun a velkoni dalbez (dalbec'h)...
perak 'ta ? Doue 'oar. Pa grouas ar Breton,
Eñ 'lakaas an dristez da chom en e galon.**

**Degouezhet on en oad a vourrer o vevañ,
o redek ar parkoù, o c'hoari, o kanañ,
en oad na soñj nag e bez nag e maen,
nag e ster ar vuhez ken fonnus o tremen...
E kreiz ma flijadur, neoazh, ankeniet on :
Doue 'lakaas an dristez e kalon ar Breton.**

**An dud tro-ha-tro din a c'hoarzh d'an nevez-hañv ;
an eostig war ar barr a lar e son vravañ,
Razh an evned a strew o foziou gwiv en aer.
Met me pa gemeran ma zelennig dister,
hivoudiñ 'ra bepred, ne ouian 'met un ton :
Doue 'lakaas an dristez e kalon ar Breton.**

**Pep tra a rankehe gober din levezenez(z) :
yaouankiz ha frankiz bleuñv er prad, heol en ne(ñv),
petra 'zo ret muioc'h 'vit em envel eürus ?
Ha neoazh, ar bed-mañ ne gavan ket bourrus,
un dra bennak atav 'm eus diouer dehon (dezhañ) :
Doue 'lakaas an dristez e kalon ar Breton.**

**O ma Doue, an dra-se a vank d'am c'hoantoù-den
C'hwi eo ! Rak war an Douar ne reomp nemet tremen,
rak n'eo ket evitañ 'mañ graet hor c'halonou...
Met pa welimp o tont karrig-gwenn an Ankoù
'vit hon dougen du-hont, ganeoc'h, 'barzh an neñv
don:
neuze 'vo levezenez e kalon ar Breton ! 1904**

Da vezañ kendalc'het...

Pardon ar chas

Er barrez-se, war gein Breizh, nepell diouzh feunteun an tri eskob, Kaourantin, Tudwal ha Samson - rak a-raok an Dispac'h gall e oa stag ar barrez ouzh eskopti Dol - ez eus ur gaer a iliz, izel ha postek, evel ma veze hon ilizoù gwechall, a-rez gant annezou an dud, e doare romanek gant

daou borched, unan er c'hreisteiz hag egile ouzh ar c'huzh-heol, hag ar garnel harp ouzh mogerioù tev an iliz, ar vered tro-dro o tigeriñ war blasenn ar bourk hag ur bravig a galvar en he c'hreiz. Daou bardon a vez graet bep bloaz eno, unan e-kreiz ar goañv d'an 29 a viz Genver, na pa vez

erc'h war an douar, pardon Sant Weltaz, anvet gant an dud, piv 'oar perak ? pardon ar chas, rak al loened-mañ ne zeuont ket da bardonañ, p'emañ o labour beilhal war an ti hag ar porzh tra ma vez aet an tiad d'enoriñ ar sant ; hag ar pardon all e-kerz an nevez-hañv, gant bokedoù ha bleunioù e-leizh a-hed an hent hag er perzhier dirak an tier, pardon bras Sul ar Sakramant.

Penaos eo deuet ar c'hiz neuze da reiñ da ouel Sant Weltaz an anv a "Bardon ar Chas" ? Yann ar Fur, kester an anaon, en deus kavet ar respont : ur prederour a zo eus an den-mañ, ha desket en deus ur bern traoù hep bezañ bet er skolioù na lennet el levrioù, met o sellout en-dro dezhañ da lenn sinoù an amzerioù ha da lakaat e spered da labourat : evel-se en deus dizoloet ar pezh n'en deus ket klevet diwar ur gador-brezeg da zeiz ar pardonioù, ha n'eus ket eveltañ da anaout pep tra diwar-benn sent ar vro, hini Sant Weltaz dreist-holl, peogwir emañ o chom e skeud e iliz hag a zo an hini gaerañ eus ar c'horn-bro. Ha setu, an istor gwirion, ha n'eo ket bet ijinet gantañ.

Gweltaz, emezañ, - hag an holl barrezianiz a oar kement-se – a oa bet ganet e bro-Skos, e hanternoz Breizh-Veur, en tu all d'ar mor, 1500 kant vloaz bennak a-raok hon amzer a-vremañ. Un deiz e voe rediet da guitaat e vro c'henidik, evel kalz a reoù all er mare-se ha bremañ. C'hoant marteze da anaout ar bed ? pe gentoc'h, rak bet e oa e skol ar venec'h, galvet m'en em sante da vont da embann ar feiz d'ar broioù pagan, hag ivez, moarvat, dre ma oa bet argaset gant alouberien diouzh douar e dud. Forzh penaos e kavas ur vag evit treuziñ ar mor hag e tichañsas gantañ douarañ war ul ledenez anvet Arvorig en amzer gozh. Diazezañ a reas ur manati war beg-douar Ruiz, hag alese, en ur heuilh traonienn ar Blaouezh, e kemennas Aviel an Aotrou Krist d'ar boblañs annezet hed-ha-hed ar stêr betek he fenn, stank ar Blaouezh, war grec'hioù ar vro.. Un den santel e oa Gweltaz ha kalz a vad a reas da dud an Arvorig, o vont hag o tont, misioner a-raok ar ger, da lavarout eo karget gant an Aotrou Doue eus ar gefridi gaer klevet en e yaouankiz : “It da embann d'ar bed Keloù-Mat hon Salver Jezuz Krist”.

Setu un damsell berr war vuhez an aotrou Sant Weltaz ; deuet e eur da zilezel e garg a brezeger, e kuitaas ar bed-mañ, didrubuilh kaer, rak kavout a rae dezhañ en devoa renet ar stourmad speredel mat ha kaset da benn al labour fiziet ennañ gant an Aotrou, e Zoue.

An holl gristenien er vro a oar kement tra c'hoarvezet e-kerz buhez ar sant war an douar-mañ, hep gouzout pelloc'h diwar-benn an

degemer er bed all hag a zo gwirion dres evel merket amañ war-lerc'h hep bezañ bet skrivet gant ar sentvuhezourien, met gouezet hepken gant an dud fur evel Yann, ar c'hloc'her a gas en-dro Rod ar c'hleierigoù d'ar Gorreoù e-pad Oferenn-bred ar Pardon

Setu Gweltaz oc'h erruout dirak dor ar baradoz : “Deuit-tre diouzhtu, eme Sant Pêr dezhañ ; va Mestr a zo ouzh ho kortoz, ha n'eo ket ret deoc'h tremen dre an tan puraer, rak pinijenn a-walc'h hoc'h eus graet war an douar...”

Ha Gweltaz da vont dirak tron an Doue hollc'halloudek, digor bras e zivvrec'h evit e zegemer : “Deuit, servijer mat ha fidel ; setu aze ho kador tost ouzhin : deuit da dañva an eürusted peurbadel”.

- Trugarez vras, Aotrou, va Zad, eme Weltaz, un tammig prederiet mar kredan lavarout deoc'h un draig a zo war va spered, pardonit va herded...

- Bezit dinec'h, va den mat, lavarit din ho soñj ha ne vo ket nac'het ouzhoc'h ho koulenn.

- Ya, va Aotrou... Sellit ! ur vro gaer, eus ar re gaerañ, am eus kuitaet evit dont du-se, el lec'h benniget-mañ. Met selaouit eta, mar plij : aon am eus da gavout re hir an amzer e-pad ar beurbadelezh, mar ne roit ket din ul labour bennak da soursial outañ ha plijout a rafe din ober c'hoazh vad da dud va bro, du-hont en Arvorig, rak evit lavarout ar wirionez, an dud-se a chom bepred tost-mat d'am c'halon...

- Petra a soñjit, Gweltaz, c'hwi a gav deoc'h n'em befe ket ar galloud da reiñ deoc'h ho c'hoant ? D'ar re o deus va servijet en o breudeur war an douar a roan kalz muioc'h c'hoazh a c'halloud d'oberiañ evit an dud karet ganto, rak amañ pep hini a gav e vennad. Sellet em eus war levr ar Vuhez hag hini ar broioù ha pa 'm eus bet graet an Arvorig, sur-mat n'em eus ket kollet va amzer, rak ken kaer hag ar vro-se n'eus ket unan war an douar evelti. Hag an Arvorigiz eta ! pennoù kalet, a lavar hiniennoù a-wechoù, ya, a dra sur, met kalonoù aour ivez... Edon bremaik o prientiñ evidoc'h, Gweltaz, un tamm berramzer...

- Ac'hanta, va Zad madelezhuz, petra am bo d'ober hag ez on prest da seveniñ e-pad ar beurbadelezh, rak ne c'hellan ket distagañ va spered diouzh ar vro-se.

- Gwelomp, eme an Aotrou en ur lenn war e Levr bras... Ya, un tamm preder am eus gant daou rummad, ha c'hwi, Gweltaz, a roin deoc'h ar garg da veilhal war an eil pe egile, evel ma plijo ganeoc'h dibab, tud pe loened, rak an holl am eus krouet evit bezañ evurus...

- Gouzout a ran, Aotrou, hoc'h eus krouet al loened evit servij an dud. Lavarit din pere a fiziit ennon, ma c'hellin ober va dibab.

- E-touez an dud e welan ar merc'hed yaouank... ; c'hwi, Gweltaz, n'oc'h ket hep bezañ merzet hiniennoù a vez ganto, evel ma lavar tud ho pro, gar skañv ha lagad lemm ; ha ne fell ket din e vije kollet an Arvorigiz ganto evel gwechall Sodoma ha Gomora, pe evel ma oa c'hoarvezet gwechall gant Adam gozh hag Eva e baradoz an douar. Lusifer, c'hwi 'oar se, Gweltaz, ne ra nemet troiata evit touellañ an dud hag o lakaat da ziheñchañ. Mar kavit mat, ho po da ziwall merc'hed yaouank ho pro diouzh gwall-itrikoù an droukspered, ma na zeuio ket an Arvorig da vezañ mastaret.

- Hum ! hum ! Aotrou ha Tad karantezus, me a soñj din e kavjec'h e-touez sentezed Vreizh unan barrekoc'h egedon war an dachenn-se, hag ar rummad all a vefe marteze muioc'h eus va grad ha va galloudegezh ? Pehini a ginnigit din c'hoazh, va Aotrou ken mat ?

- Al loened, ha dreist-holl ar chas klañv a blijfe deoc'h kentoc'h ober war o zro ?..

D'ar mare-se, end-eeun, ne oa ket anavezet a loenzeveg, ha ne veze ket graet evel bremañ dispignoù bras evit ar chas, daoust ma n'eus ket seurt al loened-se evit en em stagañ ouzh an dud hag o servijiñ betek ar marv, pa vez ret.

- Ya ! ar chas klañv, a lavaras an Aotrou Doue da Weltaz, rak truez am eus outo, ha ne blij ket din gwelout gwalleürus na tud na loened. Neuze, mar fell deoc'h, Gweltaz, e lakin al loened-se en ho karg.

- Ac'hanta, va Zad karantezus, me 'gav din, o tiwall ar chas diouzh ar c'hleñved, e kendalc'hin d'ober vad da dud va bro ha ne gollin ket va amzer, peogwir e pep ti e vez al loened-se oc'h ober evezh war bep tra, en-dro d'an ti hag er porzh.

Ha setu perak, eme Yann ar Fur, pardon Sant Weltaz a zo bet anvet Pardon ar Chas gant tud ar vro.

Job Lec'hvien

Bleuniadur bouzelloù ar Japaniz disheñvel diouzh hini an Europiz pe an Amerikaned

Anavezet eo ar Japaniz evit bezañ brasañ debrerion bezhin er bed hag an dra-se abaoe kantvedoù. Anvet “*nori*” gant ar Japaniz, ez eo arveret ar vezhinenn ruz “*Porphyra*”, evit goleiñ peurgetket o aozadenn keginerezh, anvet “*sushi*”. Un tammig diaes eo ismoriñ ar bezhin-se gant un Europad, ha dre se tennañ diouti ar gwellañ gounid eus he zalvoudegezh vagadurezhel, hogen evit ur Japanad n'eus kudenn ebet. En abeg da builhentez ar bezhin e magadurezh ar Japaniz, hag an dra-se abaoe kantvedoù, ez eus bet un treuzdoug a eiadoù²⁹ o tont eus bazhiganed³⁰-mor etrezek bazhiganed a zo e-barzh bouzelloù ar Japaniz.

E-touez an eiadoù-mañ a orin-mor, ez eus peurgetket eiad un engoellenn³¹ nevez, ar *porfiranaz*³², a ra d'ar bazhiganed-mor ismoriñ ar porfiran, polisakarid pennañ ar vezhinenn ruz *Porphyra*. Da heul an treuzdoug eiad, ez eo kenderc'het bremañ an engoellenn-mañ gant ar bazhiganed a zo e-barzh bouzelloù ar Japaniz. En enep, eiad porfiranaz ebet n'eo bet kavet e

²⁹ Eiadoù : *gènes*.

³⁰ Bazhigan : *bactérie*.

³¹ Engoellenn : *enzyme*.

³² Porfiranaz : « *porphyranase* » e galleg, anv roet gant skipailh *Roskov* d'an engoellenn-se.

bazhiganed bouzelloù an Amerikaned pe an Europiz

Diskouezet eo bet prouenn kement-se gant ur skipailh imbourc'herion eus *Dirsav Bevoniel Roskov*, renet gant Mirjam Czjzek ha Gurvan Michel. Bez' e oa se danvez tezenn unan eus o studierion, un Alaman, Jan-Hendrik Hehemann. Ken deurus ha ken divoutin eo bet kavet ar studienn-mañ gant kengor-lenn “*Nature*”, unan eus an div vrasañ ha brudetañ kelaouenn skiantel - gant “*Science*”, dre ar bed, maz eo bet embannet en niverenn 464 “*Nature*”, d'an 8 a viz Ebrel 2010. Kerkent eo bet skignet gant “*Nature*” ur c'heladur-gwask evit ar meziennoù ha da c'houde eo bet dazlammet³³ ar c'heloù dre ar bed a-bezh, hag embannet e yezhoù disheñvel gant ar c'helaouennoù ha war lec'hiennoù ar genroued.

Setu un dizoloadenn a ra enor da imbourc'herion Breizh, da Zirsav bevoniel Roskov ha d'an holl Vrezhoned war ar marc'had.

Yann MIKAEL

(1). Heheman J-H, Correc G, Barbeyron T, Helbert W, Czjzek M* and Michel G* (2010) Transfer of

³³ Dazlammet : *répercuté*.

Keleier mesk divesk

Kest gant Kristian Ar Braz

Priz ar yaouankiz 2010 a zo bet roet d'ar romantig-mañ (98 pajennad) bet embannet gant "Keit 'Vimp Bev". N'eo ket tre ar romant-se evit yaouankizoù d'am soñj dre maz eus ennañ un arroud erotek diezhomm hag ivez dre ma pled gant un danvez luziet, diaes da gompren a-benn ar fin, hini emouestladur ur broadelour brezhon evel soudard a-du gant an Alamaned, hag ar soudard-se a vije bet e darempred gant unan bennak eus an Ofiserion alaman a fellas dezho lazhañ Hitler.

An iskisañ eo e c'hellfe bezañ gwir an istor-se, hep gouzout d'ar skrivagner, Kristian Ar Braz, pa lenner pezh a skrivas Youenn Olier e niv. 1 Imbourc'h rummad nevez 2002 p. 30 : posubl eo, hervez Patrig Gweren (Guérin), e vefe bet Neven An Henaff e darempred gant ar Jeneral Stauffenberg³⁴. Siwazh n'eus prouenn ebet d'ar vrud-se.

T. Gwilhmod

³⁴ Diwar-benn an dra-se, lenn ivez e notenn p. 222 eus Deizlevr 1955, ha p. 27-28-29 eus hini 1956-57, pa zarempredas Patrig Gweren.

Penaos eo bet gwerzhet al levrig-Oferenn ha pedennoù ?

200 skouerenn a zo bet tennet ;
Unan a zo bet kaset d'an Noñs abostolek e Pariz, en deus respontet dimp hegarat e oa « laouen o welout ez eo bev ar brezhoneg » ;
Unan all d'ar Gomision « Ecclesia Dei » e Roma a-benn gouzout piv a ranke reiñ an *Imprimatur* d'al levr rak nac'het en doa an Eskob Le Vert : ur respont hon eus bet gant an Aotrou 'n Eskob Pozzo, en italianeg, a respontas dimp ez eo da eskob al lec'h reiñ an *Imprimatur* ;
Teir skouerenn da eskob al lec'h, hini Kemper ha Leon (unan evitañ, unan evit levraoueg an eskopti hag unan all evit ma vo gwiriekat reizhkrennerezh al levr, emezomp dezhañ) ;
Ur skouerenn da levraoueg vras eskopti Gwened ;
Ur skouerenn da levraoueg kloerdi bras etreeskoptiel Roazhon ;
27 skouerenn evit ar re o deus kenlabouret da gas da benn an oberenn-se ;
7 d'ur gumuniezh leanel brezhonek ;

12 da chapelioù pe prioldioù eus breudeuriezh sant Pius X e Breizh ;

5 da veleien Eskopti a lid an Oferenn en he stumm dreist-ordinal e Breizh

4 d'ar c'helaouennoù brezhonek

6 da veleien eskopti

Teir skouerenn d'ur beleg kozh en eskemm eus gwerzh pemp oferenn ;

Ur skouerenn en eskemm eus ul levr all ;

hag 21 skouerenn-werzhet.

Daoust pegen izel eo niver ar skouerennoù gwerzhet betek-henn, e ranker gwelout ez eo bet al levrig-mañ un digarez da ober bruderezh evit ar brezhoneg en ur metou arbennik eus an Iliz ; bez ez eo bet ivez un digarez evit ar re o deus kemeret perzh en embregadenn-se da studiañ pizh an testennoù sakr ha da nevesaat un nebeudik ar pedennoù boas.

107 a chom ganimp d'ar poent ma skrivomp ar pennad-mañ. Abaoe pemzektez ne resevomp mui urzhiad-prenañ ebet. Laouen e vefemp, evel-just o resev urzhiadoù all da zasparzhañ c'hoazh an oberenn-se. Eil lodenn al levrig a zo mat-tre evit pediñ en e bart e-unan pe e stern ar familh.

Stumm Dreist-Ordinal an Oferenn ha Pedennoù ; 24 euro franko, e ti EAT, Kergreven, 29800 Trelevenez

Un Timbr e brezhoneg embannet gant ar Postoù gall

Deuet eo a-benn ar gevredigezh « *Tudjantil Breizh* » da lakaat ar Post da voulañ timbroù mat da gas lizhiri, warno ardamez hag anv brezhonek ar gevredigezh. Un taol kaer bet kaset da benn a-benn brudañ o c'hevredigezh hag ar stourm evit ar brezhoneg. Titouroù : Tudjantil Breizh, 2 straed Sant Alfoñs, 35000 Roazhon.

Tren an Emrenerion ?

D'ar sul 30 a viz Meurzh 2008 e oa aet da Anaon Eugène Roudaut d'an oad a 93 bloaz. Bet e oa bet Arc'hvrentaer e Brest. E derou an eil brezel-bed e oa bet prizoniet. Didoullbac'het e voe e miz Kerzu 1940 ha lakaet e-barzh « Tren ar Vrezhonez » da zistreiñ betek Evron er Mayenne. An darn vras eus an dud-se ne oa ket emrenerion anezho, gouez da Eugène Roudaut. Na Bretoned zoken a-wechoù : a-walc'h e oa bezañ dimezet gant ur Vretonez pe bezañ breur-kaer, hag all... E-barzh an tren-se en doa adkavet un advokad all a Vrest, kabiten-adarme, ezel enorus eus al lochenn mañsonnek zoken !

Gant ar C'horonal Von Stauffenberg e oa bet frankizet Eugène Roudaut eus e Stalag : « Daoust hag emrener ez oc'h ? – N'on ket, tamm ebet. – Erfin, Breizh a garit ? – Ya 'vat ! – Neuze e viot frankizet. »

Un heklev eus « Tren Evron » a gaver e trede levrenn Anna Youenou « *Frañsez Debauvais de Breiz Atao, et les siens* », p. 159-160, 193. Testeni Eugène Roudaut a lavar sklaer ne oa ket hepken brogarourion vrezhon an holl dud a oa e Lukenwalde, na tost !

T.Gwilhmod

War glask “La Divina Commedia”

Emañ ul lenner eus *Kannadig Imbourc'h* o klask “La Divina Commedia” gant Dante Alligheri, bet troet e brezhoneg hag embannet gant Imbourc'h e 1977, niverenn 90-91/1. Evel-just ne chom skouerenn ebet ken da werzhañ gant Imbourc'h abaoe keit-all. Koulskoude mar befe unan evit en em zizober eus ar skouerenn a zo gantañ pe d'an nebeutañ prestañ ar skouerenn evit bezañ skannet ganin, lavarit din. Emañ ganin ur skanner gant ur meziant OCR efedus, ne vo ket distummet al levr. Mont e darempred gant Yann Mikael, dre bostel, dre lizher, pe dre bellgomz : 02 40 87 10 69.

War zigarez tabutal ha pismigañ

E niverenn 61/2009 ar C'hannadig e tisplege T. Gwilhmod en un doare fentus, a-zivout ur voutailhad gwin kinniget gant ur c'houer d'ur

marc'hadour kezeg, ne oa ket komprenet heñvel, e Bro-Leon hag e Bro-Wened, ar bomm-lavar “*kemer anezhi*”. Un tammig heñvel eo c'hoarvezet ganin tregont vloaz zo gant va mamm-gaer (Doue d'he fardono) hag a oa ur Gernevadez eus ar Menezioù Du. Un deiz he devoa lavaret din : “*Mar plij kit da gerc'h glaw dour*”, d'an nebeutañ se a oa pezh em boa komprenet, ha me d'en em c'houlenn e galleg : “*pelec'h emañ o vont da gerc'hat “de l'eau de pluie*”. Dre chañs va gwreg n'edo ket pell ha me mont d'he c'havout evit va sklerijennañ un tammig. C'hoarzhin a reas ouzh va fri : “Ur gwall vrezhoneger ez eus ac'hanout, n'eo ket “*glaw dour*” e fell dezhi, hogen “*glaw douar*”. “A-du ganit a eilgeriis evit “*glav*” ha “*glaou*” a zo distaget un tammig heñvel, met, m'hen tou dit he deus distaget “*dour*”. “Va faourkaezh Yann, un tammig pounner-gelev ez out, n'eo ket “*dour*” he deus lavaret dit, hogen “*dou'r*”, en ur bouezañ kreñv war “*dou*” hag en ur lezel an “*a*” e diadrenñ he c'horzailhenn ; n'ac'h eus ket klevet anezhañ, met distaget eo bet ganti memestra. Tapet brav e oan, hag aner e oa din tabutal ganti war doare distagañ he mamm. Bez' e chome ar gerioù “*glav*” ha “*glaou*” avat, ha war ar prim e voe ijinet ganeomp ur c'hoari vihan evit gwellaat va brezhoneg : hi a zistage “*glav*” pe “*glaou*” ha me da zivinout pa oa “*pluie*” pe “*charbon*”. Ne ris ket berzh ganti c'hoazh, en em dennañ a ris en ur dabutal war skrivadur ar gerioù-se : “mar bijent bet skrivet “*glaw*” ha “*glaw*” (kembraeg “*glaw*” ha “*glo*”) ne vije ket bet a zroukvesk evel-se.

Yann Mikael

Bretoned war roll ar sent

Janed Jugan a zo bet nevez lakaet war roll ar sent gant Benead XVI. Daou sant all a Vreizh a vo anavezet kent pell gant an Iliz : An Tad Yann-vadezour Malo, eus Misionoù en Estrenvro Pariz, genidik a Vro Naoned, hag Tad Visant an Henoret, Oblad Mari, genidik a Bont-'n-Abad. Ra zougo frouezh puilh ar skouerioù a santelezh a ziskouezont dimp, en Estrenvro... hogen e Breizh ivez !

Mererezh

13 € eo ar skodenn emezellañ da EAT a ro ar gwir da resev *Kannadig Imbourc'h* (16€ er-maez ar C'hwec'hkogn). Talet e vez e penn-kentañ ar bloaz (pemp kasadenn da vihanañ). Ar chekenn a zo da gas war anv EAT pe Imbourc'h da : E.A.T., c/o Yann MIKAEL 12 straed René Giraud 44130 BLAEN - Roll an niverennoù pe oberennoù n'int ket c'hoazh diviet a c'heller kaout o skrivañ pe war : <http://pagesperso-orange.fr/kannadig/> (Notit eo bet kemmet chomlec'h lec'hienn EAT-IMBOURC'H)

Skridaozerezh

Ar pennadoù a zo da gas da : jean-mariemichel@neuf.fr , pe dre ar Post da rener Kannadig Imbourc'h : Yann MIKAEL, 12, Straed René Giraud, 44130 BLAEN. Ar pennadoù ne engouestlont nemet ar re o deus skrivet anezho. Moulet ez-prevez gant an embanner : **Emglev an Tiegezhioù**. Kergreven - 29800 Trelevenez - ISSN : 1144 357X